

A classical painting depicting the Last Supper. Jesus is seated at the center, washing the foot of a disciple. The scene is filled with various figures in period clothing, some looking towards the viewer and others engaged in conversation. The lighting is dramatic, highlighting the central figures.

Jane God, Williams liefdevol en geduldig

Een boek
voor de
veertig-
dagentijd

Jane Williams

God, liefdevol en geduldig

Een boek voor de
veertigdagentijd

© 2018/2020 Jane Williams
© 2021 Berne Media | uitgeverij abdij van berne
www.bernemedia.com

Oorspronkelijke uitgave: *The Merciful Humility of God.*
The 2019 Lent Book, Bloomsbury Continuum, London
Vertaald uit het Engels door Carola van der Kruk-de Boer
Omslagbeeld © Centraal Museum Utrecht
Vormgeving omslag en binnenwerk:
Ronald Smaal | Reis met goudvis
Redactie: Frieda Pruijm

De citaten uit de Bijbel in dit boek zijn, voor zover geen andere bron wordt genoemd, overgenomen uit De Nieuwe Bijbelvertaling (Nederlands Bijbelgenootschap, 2004).

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

ISBN 978 90 8972 366 6
NUR 728

Inhoud

Inleiding 7

1 Rivier en woestijn 13

2 Een bescheiden begin 33

3 Vrienden maken zonder af te gaan op status en stand 53

4 Heersend vanaf het kruis 75

5 Opgestaan en opgevaren in dienstbaarheid 97

Conclusie: God, liefdevol en geduldig 121

1 Rivier en woestijn

De veertigdagentijd is niet primair gericht op ‘dingen opgeven’ of jezelf verloochenen. Het gaat juist om jezelf vinden. Onderweg zal het vaak voelen als een reis waarin het draait om zelfverloochening, maar dat komt omdat ons ‘ik’ meestal een nogal wankel fundament heeft. Wij kunnen vaak niet omgaan met de manier waarop God door de ogen van Jezus naar ons mensen kijkt. Dat brengt ons wankele fundament nog meer uit ons zelf gefabriceerde evenwicht. Misschien denk je wel dat wie je bent wordt bepaald door wat je hebt gepresteerd, hoe je eruitziet, wat je bezit, wat je doet. Maar al die dingen kunnen veranderen. Als je je vertrouwen daarop stelt, kun je jezelf dus in gevaar brengen, omdat jouw waarde dan onderhevig is aan de willekeur en de grillen van de tijd.

Jezus besluit zijn leven op andere fundamenten te bouwen. De aanloop naar het moment waarop die keuze duidelijk wordt, begint met een overweldigende belofte, en dat is ook het startpunt van de reis die we deze vastenperiode zullen afleggen. We zien de vastenperiode vaak als de periode van veertig dagen

waarin we willen luisteren naar de beslissingen die Jezus heeft genomen, de beproevingen die hij heeft doorstaan tijdens de veertig dagen waarin hij zich terugtrok in de woestijn, in voorbereiding op de hectische tijd van zijn publieke optreden. Maar als we goed lezen, zien we dat Jezus niet zomaar als een eenzame held de woestijn in trekt. Nee, hij doet dat als reactie op een geschenk. Jezus gaat de woestijn in terwijl de stem van zijn Vader nog nagalmt in zijn oren en hij de kracht van de heilige Geest voelt. Voor hem is dit een reis die gebaseerd is op de liefde, om die liefde vervolgens ook uit te delen.

Het eerste dat we over de volwassen Jezus lezen is dat hij naar Johannes de Doper toe ging om door hem te worden gedoopt (zie Matteüs 3:12-17; Marcus 1:9-11; Lucas 3:21-22). Johannes was op dat moment behoorlijk populair en er kwamen regelmatig grote groepen mensen naar de Jordaan. Daar wees Johannes hen op hun zonden en ontvingen ze de doop als teken van hun geestelijke reiniging. In al zijn bescheidenheid gaat Jezus naar de Jordaan om deel te nemen aan deze rite. Hij gaat er niet van uit dat er voor hem een andere, minder vernederende manier is om zijn gehoorzaamheid aan en afhankelijkheid van God te tonen. Net als alle vrome joden zal hij het verhaal over Naäman en Elisa hebben gekend (zie 2 Koningen 5). Naäman is een bevelhebber in het leger en een vooraanstaand persoon, maar al zijn macht en rijkdom hebben hem niet kunnen beschermen tegen huidvraat. Een jonge Israëlitische slavin haalt hem over om naar de profeet Elisa te gaan en hem om raad te vragen. Naäman is zo wanhopig dat hij het advies opvolgt. Het verhaal in 2 Koningen is doorspekt met ragfijne humor: Naäman komt met een grote stoet strijdswagens en ruiters aan bij het huis van de profeet en hij heeft allerlei peperdure geschenken bij zich om zijn genezing te kopen. Hij gaat er duidelijk van uit dat er een transactie zal plaatsvinden die zijn rang en stand waardig is. Hoewel hij iets nodig heeft

van de profeet, is hij ervan overtuigd dat zijn eigen initiatief en zijn rijkdom er uiteindelijk voor zullen zorgen dat hij krijgt wat hij wil.

Maar de profeet komt niet eens naar buiten om hem te ontmoeten. Hij stuurt Naäman gewoon de boodschap dat hij zich in de Jordaan moet wassen. Naäman wordt witheet van woede als hij merkt dat hij niet op waarde wordt geschat: ‘Zijn de rivieren van Damascus, de Abana en de Parpar soms niet beter dan alle wateren in Israël? Had ik me daarin niet kunnen baden om rein te worden?’ (2 Koningen 5:12). Naämans trots is geschonden. Hij had een indrukwekkend staaltje magie verwacht, iets wat recht zou doen aan zijn vooraanstaande positie – niet dit oneerbiedige, onpersoonlijke antwoord. Misschien had hij zelfs verwacht dat hij de opdracht zou krijgen om iets moeilijks of gevaarlijks te doen om het geschenk van genezing te bemachtigen. Maar als zijn bedienden hem uiteindelijk overhalen om zich te baden in de Jordaan en hij vervolgens van zijn huidvraat geneest, trekt Naäman toch de juiste conclusie. Deze genezing heeft niets te maken met zijn eigen status en prestaties, en ook niet met de magische krachten van Elisa. ‘Nu weet ik dat er in Israël een God is en nergens anders op aarde’, zegt hij (2 Koningen 5:15, Willibrordvertaling 2012). Eeuwen geleden trok Naäman dus de conclusie waartoe de veertigdagentijd ons ook oproept: we zijn wat we zijn omdat God God is.

Jezus kwam ook naar de Jordaan, maar heel anders dan Naäman. Hij kwam niet met allerlei toeters en bellen, en verwachtte geen speciale behandeling. Hij liep met de rest van de mensen mee en liet zo merken dat ook hij de macht en de realiteit van de zonde erkende, en wist dat hij afhankelijk was van het handelen van God. Het Nieuwe Testament suggereert nergens dat Jezus wordt beschermd tegen de verleiding van de zonde. In Hebreëen 4:15 lezen we zelfs dat het tegendeel het geval is: ‘Want de hogepriester die wij hebben is er een die

met onze zwakheden kan meevoelen, juist omdat hij, net als wij, in elk opzicht op de proef is gesteld, met dit verschil dat hij niet vervallen is tot zonde.' Er is dus geen enkele reden om aan te nemen dat Jezus' verzoek om zich te laten dopen iets anders was dan een oprechte, nederige onderwerping aan God, de enige bron van reiniging en genezing. Jezus, de Zoon van God, doet niet alsof hij zich identificeert met de menselijke omstandigheden, maar is echt en volledig mens. Bij de Jordaan erkent hij de afschuwelijke macht van de zonde. En aan het kruis zal hij er weer mee te maken krijgen. In beide gevallen zal zijn nederigheid zijn enige bescherming zijn, in volledige afhankelijkheid van God en in de wetenschap dat alleen God zijn leven bepaalt en het betekenis geeft.

Als Jezus weer omhoogkomt uit het troebele water van de rivier, scheuren God de Vader en God de heilige Geest de hemel open om hem met liefde te omringen. De Geest daalt als een duif op hem neer en de Vader zegt: 'Jij bent mijn geliefde Zoon, in jou vind ik vreugde' (Marcus 1:11). Matteüs en Lucas zeggen, iets gematigder, dat 'de hemel zich opende', terwijl Marcus beschrijft dat de hemel met geweld wordt opengereten, waardoor de hemel, de plaats waar God zelf woont, en de aarde in een open verbinding komen te staan. Maar alle Evangelieschrijvers, inclusief Johannes (Johannes 1:32-34), spreken over de aanwezigheid van de Geest en de bevestiging dat Jezus de Zoon van God is. Tot op dit moment heeft Jezus zich alleen nog maar laten dopen. Verder heeft hij nog niets gedaan. En toch is hij al geliefd en geeft hij de Vader vreugde. Het enige wat hij heeft 'bereikt' is dat hij heeft erkend dat hij afhankelijk is van God. Dat is meer dan velen van ons in ons hele leven bereiken en het is van essentieel belang voor alles wat nog zal volgen.

De veertigdagentijd begint hier, op dit punt, met de stem van God die de eer van Jezus, de Zoon, bezingt. En net zoals deze bevestiging Jezus naar de woestijn roept, roept zij ook

ons. Ons beginpunt is een plaats van liefdevolle acceptatie, niet een plaats van afwijzing. We beginnen met de zekerheid dat God weet wie we zijn en dat Hij van ons houdt, zodat we vervolgens op zoek kunnen gaan naar het antwoord op de vraag waarom dat zo is. We onderzoeken een werkelijkheid die ons is geschonken, een werkelijkheid die we niet op eigen kracht hebben bereikt. Maar hoe geweldig dat ook klinkt, het is ook beangstigend. Als deze zoektocht begint bij God en niet bij ons, hebben we er immers geen controle over? Jezus stapt heel rustig en ongedwongen de Jordaan in en legt daarbij alles af waarop hij zich kan laten voorstaan, en dat is ook de weg die wij moeten gaan; zo eenvoudig en tegelijkertijd zo moeilijk.

Het is ook weer Marcus die met zijn krachtige bewoordingen benadrukt dat wat er gebeurt, ons iets laat zien van de bescheidenheid van God. Maar die bescheidenheid betekent niet dat het er in wat volgt ook zachtzinnig aan toe gaat. Marcus zegt namelijk dat de Geest Jezus de woestijn in 'dreef' (Marcus 1:12). De lieflijke duif is veranderd in een felle, krachtige wind. Matteüs en Lucas zeggen gewoon dat de Geest Jezus 'meevoerde' naar de woestijn, of hem daarheen 'leidde'. Maar alle evangelisten zijn het erover eens dat Jezus' eerste volledige, bewuste uiting van nederige afhankelijkheid van God het kwaad ertoe aanzette om alles uit de kast te halen om die afhankelijkheid te ondermijnen, Jezus zijn nederige houding te ontnemen en die gevaarlijke scheur in de hemel te dichtten, waardoor God over liefde spreekt.

In de beschrijving die Matteüs en Lucas geven van de beproeving in de woestijn, wordt zonneklaar wat de duivel probeert te bereiken. Tijdens de doop van Jezus is duidelijk geworden dat Jezus' macht is gebaseerd op zijn afhankelijkheid van de liefde van God, dat zijn macht zichtbaar wordt in zijn nederigheid. De Boze wil er alles aan doen om dit te ondergraven. Hij probeert Jezus ervan te overtuigen dat de liefde van

God een bezit is, iets wat hij voor zijn eigen doel mag inzetten, bijna alsof het iets is wat hij heeft ontvangen als beloning voor zijn eigen prestaties. Sluw als hij is, begint de duivel met het bedrieglijke woordje 'als'. 'Als u de Zoon van God bent' (Lucas 4:3), 'bewijs het dan maar aan uzelf en anderen.' Dit is een beproefde methode waarmee hij al talloze keren succes heeft geboekt. Op deze manier heeft hij al hordes mensen zover gekregen dat ze niet langer zomaar op God en op wie Hij is durfden te vertrouwen. In het scheppingsverhaal in het boek Genesis klinkt eenzelfde soort vraag uit de mond van de sluwe slang: 'Wat heeft God tegen je gezegd? Geloof je dat echt? Als ik jou was, zou ik toch even onderzoeken of het echt waar is' (zie Genesis 3:1). En dat terwijl Adam en Eva met God door de tuin hadden gewandeld en met hem hadden gesproken. In principe hadden ze dus geen enkele reden om aan God te twijfelen. Hij had hun immers alleen maar goede dingen gegeven en hen laten delen in zijn scheppingsmacht. Hij had alleen hun vreugde voor ogen.

Iets dergelijks zien we ook weer bij het volk Israël. Met geweldig machtsvertoon heeft God hen uit Egypte bevrijd, hen over een droog pad door de Rode Zee geleid en hen op wonderbaarlijke wijze te eten en te drinken gegeven in de woestijn. Maar als Mozes een paar weken weg is, besluiten ze al dat ze God niet kunnen vertrouwen en dat ze het heft beter in eigen handen kunnen nemen. God heeft hun op allerlei indrukwekkende manieren zijn liefde en kracht getoond, en toch willen ze hun eigen goden maken. 'Maak een god voor ons die voor ons uit kan gaan, want wat er gebeurd is met Mozes, die ons uit Egypte heeft geleid, weten we niet' (Exodus 32:1). Ondanks alles wat ze van God hebben gezien en gehoord, overtuigen ze zichzelf ervan dat de God van Mozes alleen bereikbaar is via diezelfde Mozes. Zelfs dat ze hebben gezien dat de farao en zijn hele leger werden verslagen en dat de elementen God